

BRONNEN

- 1 D.H. Duco, *Goudse Pijpen*. Amsterdam, 1978
- 2 J. van der Meulen, *De "gecroonde roos" en andere pijpenmakersmerken van Gouda*. PKN, Leiden, 1994
- 3 Streekarchief Hollands Midden in Gouda (SAG), Kamerboek 1722 fol. 43v, 5 mei 1722
- 4 SAG, Kamerboek 1725, 27 november 1725
- 5 SAG, Kamerboek 1748, fol. 81
- 6 SAG, Requestboek P, fol. 29 v, 23 september 1749
- 7 SAG, Kamerboek 1757, 15 maart 1757
- 8 SAG, Kamerboek 1758, fol. 80, 9 oktober 1758

NIEUWE JAARS ZEGEN-WENSCH,
Door de Burger-Tamboers der Stad GOUDA,
Op den Ingang van het Jaar onze HEEREN, 1759.

Afb. 1

bij DE ORANJEBOOM VAN J.V.OIJE

DE ORANJEBOOM VAN J.V. OIJE

door Kees Faas

Overeenkomsten in bladerkroon en stam, tussen een oranjeboom op een gravure uit 1757 van de Goudse zilversmid Johannes van Oyen (1722-1781)(afb. 1) en een oranjeboom op een Goudse pijpekop uit ca. 1780 (afb. 2) rechtvaardigen de conclusie, dat deze Johannes van Oyen als vormmaker in aanmerking komt. Zijn vader, Dillis van Oyen, voerde het zilvermerk "OYE", in een rechthoek, en werkte als zilversmid van 1699-1749 in de Zeugstraat te Gouda (1).

OYE: I staat als signatuur op een versierde Goudse pijpekop, merk *gekroonde hoed*, met tekst: DE GOEDE VRINTSCHAP.

Johannes van Oyen sneed ook wapens uit. In 1777 werd aan Johannes van Oyen, "zilversmid en wapensnijder", 42 gulden en 4 stuivers betaald voor het leveren van twee penningen (2).

Afb. 1

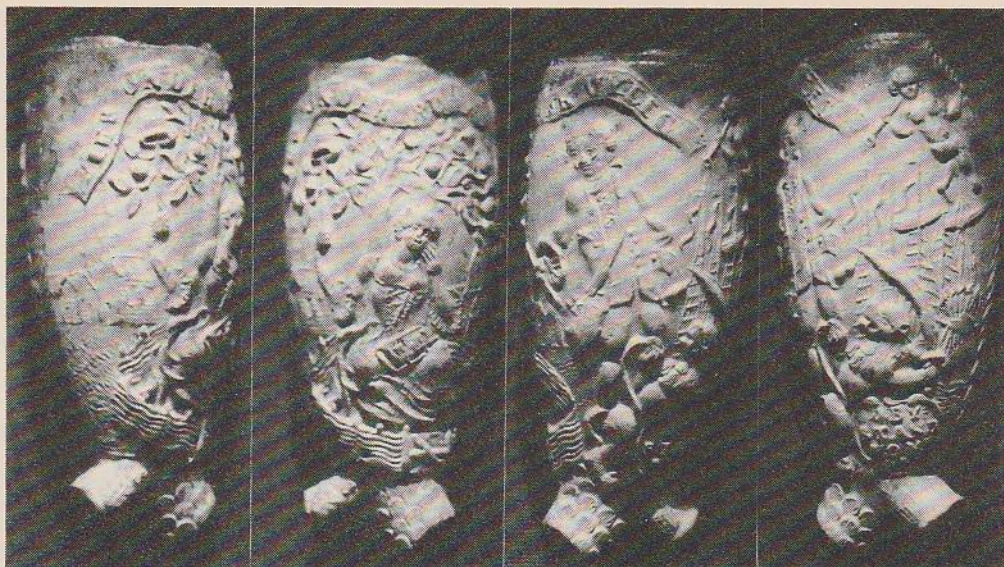
Als overblijfsel van de rederijkerstijd boden tot in de 19e eeuw bijvoorbeeld lantaarnopstekers en nachtwachters een berijmde en geïllustreerde nieuwjaarswens aan, uiteraard met de bedoeling daarmee wat extra te verdienen. De Prinsgezinden van Gouda kregen in 1789 als nieuwjaarswens een houtgravure aangeboden, gemaakt door J.v.Oije in 1757. In de bladerkroon staat het gekroonde wapen van de prins, geflankeerd door tamboers; linksboven het wapen van Holland, rechtsboven dat van Gouda.

Afb. 2 a,b,c,d

De hoofdpersonen van deze 55 mm hoge Goudse pijpekop (hielmerk *de gekroonde hoed*) zijn: linksvoor "De Vrijheid", gezeten in de Hollandse Tuin (2b) onder de oranjeboom, en rechtsvoor stadhouder Willem V (2c). In de jaren 1780 zetten Patriotten zowel als Prinsgezinden zich in voor het welzijn van het vaderland en voor hun specifieke opvatting van vrijheid.

Willem V draagt zijn commandostaf rechts, zijn linkerhand rust op zijn degen. Ter hoogte van zijn middel draagt Willem V de ridderorde waarmee hij op pijpekoppen dikwijls wordt afgebeeld, benevens een sjerp. De scheepsmasten (2d), getooid met vlag en wimpel, kunnen in relatie staan tot een toezegging van kapitein-admiraal Willem V om de vloot te versterken, waarop de zeeprovincies Holland en Zeeland al jaren aandrongen. Er bestaan pamfletten van Willem V als verdediger van de privileges der burgers van vrijheid, geweten en geloof (3).

De faam, die met een palmtak in de lucht zweeft, bazuïnt richting Willem V, terwijl de leeuw met zwaard en pijlenbundel (symbool voor de zeven provinciën) achterom kijkt naar Willem V. Onder deze leeuw staat op een

Afb. 2 a,b,c,d.

soort schild te lezen: D.BYSTAND KOMT. De Nederlandse Maagd met een vrijheidshoed op een speer betekent hier het symbool van het "Huis van Oranje". Omdat ze de bijbel op de schoot draagt, met tekst BIBL, en precies aan weerszijden van haar een kerk met torenhaan wordt afgebeeld, stelt zij hier "Godsdienst en Vrijheid" in één persoon verenigd voor. Op ceramiek komen zij ook gezamenlijk voor, naast elkaar gezeten onder de oranjeboom(4).

In het tekstlint aan de bovenzijde van deze pijpekop staat: HIER ONDER RUST IK VYLIG. Oranje als rustpunt in een roerige tijd. Propaganda voor de Oranjepartij op pijpekoppen vond al plaats rond 1748 (5), waarbij de vormen van de V. OYE's paraat blijven tot het moment, dat er vraag naar is (6).

Literatuur

- 1 Gouds Zilver, tentoonstellingscatalogus 1980, door S. Bottinga.
- 2 Rekeningen der Scholarchie nr. 40, Archief Gouda.
- 3 Voor Vaderland en Vrijheid, door F. Grijzenhout, 1987, blz. 191
- 4 Oranje op aardewerk, door D.F. Lunsingh Scheurleer, 1994, afb.69b
- 5 Opkomst en ondergang van een Oranjetelg, door J.P. Brinkerink. PKN VII, 27, blz. 66
- 6 De tabakspijp als Oranjepropaganda, door D.H. Duco, 1992, blz.46